

Małgorzata Sosińska-Wit

Politechnika Lubelska
e-mail: m.sosinska-wit@pollub.pl

Karolina Gałązka

Politechnika Częstochowska
e-mail: kg4@interia.pl

INNOWACYJNOŚĆ W DZIAŁALNOŚCI INWESTYCYJNEJ SEKTORA MMP NA PRZYKŁADZIE BADAŃ ANKIETOWYCH

INNOVATIVENESS IN THE INVESTMENT ACTIVITY OF THE SECTOR OF SMES ON THE EXAMINATION OF INVESTIGATION STUDIES

DOI: 10.15611/pn.2017.489.32

JEL Classification: D250, O330

Streszczenie: Innowacje i powiązane z nimi inwestycje pełnią ważną rolę w rozwoju i poprawie konkurencyjności sektora mikro i małych przedsiębiorstw (MMP) w Polsce. Badanie poziomu innowacyjności, jak i wysokości inwestycji w tym sektorze stało się obiektem zainteresowań wielu autorów. W artykule poddano analizie charakter przedsięwzięć inwestycyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji w zakresie innowacji, wysokość ponoszonych nakładów i źródła ich finansowania. Niski poziom innowacyjności jest jednym z kluczowych problemów gospodarki polskiej. Tymczasem wiedza i umiejętne jej wykorzystanie stały się w ostatnim czasie podstawowym czynnikiem decydującym o atrakcyjności i konkurencyjności gospodarki na rynku globalnym. Biorąc pod uwagę wymienione czynniki oraz wyniki przeprowadzanych badań własnych, w dalszej części pracy autorki weryfikują tezę o wpływie wysokości inwestycji sektora MMP na ich innowacyjność.

Słowa kluczowe: innowacyjność, inwestycje, sektor MMP.

Summary: Innovation and related investments play an important role in the process of development and improvement of the competitiveness of the small and medium enterprises sector in Poland. Investigating the level of innovation and the amount of investment in this sector has been the subject of many authors. The article analyzes the nature of investment projects with particular focus on innovation investments, the amount of investment and the source of their financing. Low level of innovation is one of the key problems of Polish economy. Meanwhile, its knowledge and skillful use has recently become a key factor in determining the attractiveness and competitiveness of consumers in the global market. Taking

into account these factors and the results of our own research, the author tries to answer the question: Do companies invest or increase their innovation?

Keywords: innovation, investment, SME sector.

1. Wstęp

Mimo wzrastającej z roku na rok świadomości, zarówno wśród przedsiębiorców, jak i decydentów politycznych, wpływu kreatywności na rozwój gospodarczy, Polska w dalszym ciągu jest krajem o jednym z najniższych poziomów innowacyjności w Europie. Spośród państw UE gorzej w tym zestawieniu wypadają jedynie Słowacja, Rumunia, Litwa, Bułgaria i Łotwa [*Globalny ranking innowacyjności 2015*]. Wpływ innowacji na rozwój poszczególnych państw, regionów, jak i konkretnych przedsiębiorstw wydaje się niekwestionowany. O roli, jaką innowacje pełnią w dzisiejszej gospodarce, świadczy m.in. opracowanie tzw. regionalnych strategii innowacji (RSI). Województwo lubelskie również opracowało taką strategię. Głównym jednak zarzutem wysuwany wobec tego dokumentu jest to, iż dominuje w nim podejście sektorowe, a nie zalecane dla analiz innowacyjności podejście horyzontalne (funkcjonalne) [Gorzelał i in. 2006, s. 6].

Innowacyjność państw czy regionów jest pochodną potencjału innowacyjnego poszczególnych przedsiębiorstw. Potencjał ten można zdefiniować jako zdolność do efektywnego wprowadzania innowacji bądź też jako funkcję potencjału innowacyjnego oraz oporu wobec innowacji, jaki stawia załoga przedsiębiorstwa i jego otoczenie [Zastempowski 2008, s. 147–148]. Innowacje i powiązane z nimi inwestycje pełnią ważną rolę w procesie rozwoju i poprawie konkurencyjności sektora mikro i małych przedsiębiorstw w Polsce. Mniejsze jednostki gospodarcze powinny więc przyjąć odpowiednie kierunki i rozmiary inwestowania. W czasach szybko zmieniających się warunków gospodarczych sytuacja finansowa przedsiębiorstw narażona jest na niestabilną sytuację na rynkach finansowych. Stawia przedsiębiorców przed koniecznością dobrego rozeznania możliwości finansowania bieżących wydatków i przyszłych inwestycji. Wyzwania czy też wymagania inwestycyjne niejednokrotnie związane są z wprowadzeniem nowych produktów, usług, modernizowaniem lub wdrożeniem nowych linii technologicznych. Coraz częściej zmiany te bądź ulepszenia mają charakter innowacyjny [Nieć 2010, s. 54].

Biorąc pod uwagę wymienione czynniki mające wpływ na poziom innowacyjności w regionie, ustalono, że celem artykułu jest ocena dotychczasowych działań inwestycyjnych w zakresie innowacyjności mikro i małych przedsiębiorstw. Podmiotem badań są jednostki zlokalizowane na obszarze województwa lubelskiego, a przedmiotem subiektywne opinie respondentów. W pracy wykorzystano dotychczas opublikowane badania w obszarze innowacyjności, dane GUS oraz wyniki badań własnych przeprowadzonych w trzech edycjach w latach 2010–2016 na grupie łącznie 711 mikro i małych przedsiębiorstw.

W artykule poddano analizie charakter przedsięwzięć inwestycyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji w zakresie innowacji, wysokość ponoszonych nakładów i źródła ich finansowania. Niski poziom innowacyjności jest jednym z kluczowych problemów gospodarki polskiej. Tymczasem wiedza i umiejętne jej wykorzystanie stały się w ostatnim czasie podstawowym czynnikiem decydującym o atrakcyjności i konkurencyjności gospodarki na rynku globalnym. Biorąc pod uwagę wymienione czynniki oraz wyniki przeprowadzanych badań własnych, w dalszej części pracy autorki weryfikują tezę o wpływie wysokości inwestycji sektora MMP na ich innowacyjność.

2. Innowacyjność mikro i małych przedsiębiorstw w świetle dotychczasowych badań

Badanie poziomu innowacyjności i wysokości inwestycji w sektorze MMP jest obiektem zainteresowań wielu autorów. Przed 2010 rokiem problematyka innowacyjności i sposoby jej oceny zarówno w regionach, jak i przedsiębiorstwach były przedmiotem zainteresowania prezentowanym w wielu opracowaniach i artykułach naukowych. Do tego czasu powstało wiele publikacji dotyczących oceny poziomu innowacyjności oraz badających i analizujących źródła finansowania działalności, szczególnie z wykorzystaniem środków Unii Europejskiej. Związane jest to zapewne z faktem, iż w perspektywie finansowania 2007–2013 szczególnie duży nacisk położony był na poprawę poziomu konkurencyjności i innowacyjności, postrzeganych jako kryteria sukcesu rozwoju przedsiębiorstw, regionów czy nawet gospodarki. A według podręcznika *Frascati Manual* i *Oslo Manual* (*Frascati Manual*, sixth edition, OECD, 2002) polityka innowacyjna w tym okresie urosła do rangi jednej z najistotniejszych polityk Unii Europejskiej.

Liczba opracowań naukowych prezentujących ocenę innowacyjności sektora MMP zarówno w oparciu o dane statystyczne GUS, jak i własne badania ankietowe często przeprowadzane na próbie kilkudziesięciu czy kilkuset jednostek jest znacząca. W tabeli 1 przedstawione zostały tylko wybrane opracowania o charakterze ogólnokrajowym.

Tabela 1. Zestawienie informacji o przykładowych badaniach w obszarze działań o charakterze innowacyjnym i inwestycyjnym w latach 2010–2015

Institucja	Termin	Próba badawcza	Obszar badań	Główne wnioski
1	2	3	4	5
PARP	2006–2008, 2010	Badania GUS oraz Europejskiego Urzędu Statystycznego Eurostat	Zawiera statystyczną prezentację stanu innowacyjności polskich przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2006–2008. W tym okresie przeciętne	W latach 2006–2008 nastąpił spadek odsetka firm, które wdrażały innowacje, oraz nastąpił wzrost nakładów na innowacje. Jedynie 8% nakładów na innowacje firmy wydają na

1	2	3	4	5
PARP	2006–2008, 2010	Badania GUS oraz Europejskiego Urzędu Statystycznego Eurostat	nakłady na działalność innowacyjną polskich przedsiębiorstw wyniosły 809 tys. euro.	działalność badawczo-rozwojową. Nie brak kapitału inwestycyjnego, a braki kapitału ludzkiego i społecznego mogą spowalniać rozwój innowacyjności [PARP 2013b].
Ministerstwo Gospodarki Departament Strategii i Analiz	2013	Badania GUS zawierają informacje o podmiotach poniżej 10 pracujących	Poziom nakładów inwestycyjnych w 2013. Przychody, koszty, dochody w przedsiębiorstwach. Poziom innowacyjności. Nakłady na działalność innowacyjną. Instrumenty wspierania innowacyjności.	Przedsiębiorstwa zwiększają środki przeznaczane na inwestycje – w 2013 r.: 129 mld zł, o 2 mld zł więcej niż w 2011 r. Dzięki 23% wzrostowi nakładów na prace badawczo-rozwojowe w 2012 r. ich relacja do PKB wzrosła do 0,9% [MG 2014].
Ministerstwo Gospodarki Departament Strategii i Analiz	2014	Badania GUS. Brak informacji o mikroprzedsiębiorstwach	Wpływ inwestycji na dynamikę PKB. Nakłady inwestycyjne i możliwości ich samofinansowania w latach 2009–2014. Porównanie wskaźników innowacyjności Polski do UE.	Innowacyjność polskiej gospodarki na tle UE jest niska. Według raportu <i>Innovation Union Scoreboard 2015</i> syntetyczny wynik innowacyjności wynosi 0,313, określany jako umiarkowani innowatorzy. Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną wyniosły ok. 30 mld zł i były w 2013 r. o 15% niższe w porównaniu z rokiem poprzednim [MG 2015].
PARP	Publikacja coroczna	Badania GUS	Przedstawia dane statystyczne sektora MŚP w Polsce, w tym: liczba firm, nakłady inwestycyjne, kondycja finansowa wg wielkości firm i wg sekcji PKD. W każdym roku przedstawiane są również wyniki tematu wiodącego (eksperckiego). W 2011 tematem badań była ocena wsparcia konkurencyjności i innowacyjności ze środków UE.	Dwukrotny wzrost wartości nominalnej nakładów przeciętnej firmy sektora MŚP w ciągu 10 lat (z 21,5 tys. zł do 44,6 tys. zł). Udział sektora MŚP w inwestycjach sektora przedsiębiorstw w tym czasie wahał się w przedziale od 44 do 50%. W 2013 r. przedsiębiorstwa przeznaczyły na inwestycje średnio 4,28% przychodów ogółem [PARP 2011, 2012, 2014, 2015].

3. Metodyka badań

W celu określenia działań innowacyjnych przedsiębiorstw z sektora MMP oraz wskazania powiązań tych działań z wysokością ponoszonych nakładów inwestycyjnych przeprowadzono badania empiryczne, których wyniki przedstawia niniejsze opracowanie. Badania zostały przeprowadzone w województwie lubelskim w trzech edycjach, w okresie od września 2010 do czerwca 2016, przy wykorzystaniu metody ankietowej. Łącznie we wszystkich edycjach prowadzonych badań przekazano 711 kwestionariuszy ankiet do mikro i małych przedsiębiorców. Kryterium kwalifikacji wielkości przedsiębiorstwa stanowiła liczba zatrudnionych pracowników. Wybór tej grupy przedsiębiorstw wynikał z faktu, że mikro i małe jednostki gospodarcze odznaczają się pewnymi utrwalonymi i powtarzalnymi działaniami w zakresie działań innowacyjnych. Ankietę skierowano do kadry kierowniczej najwyższego szczebla z uwagi na wiedzę dotyczącą całości przedsiębiorstwa, charakterystycznych dla niego działań w zakresie inwestycji o charakterze innowacyjnym. Narzędzie badawcze stanowił autorski kwestionariusz ankiety. Obok metody ankietowej w analizie wykorzystano także metody statystyczne.

Pytania obejmowały pięć obszarów badawczych. Przedsiębiorcy odpowiadali na pytania dotyczące bieżącej działalności firmy, źródeł finansowania inwestycji, a także oceniali własne postawy w kontekście podejmowania działań innowacyjnych oraz współpracy z jednostkami badawczo-rozwojowymi.

Przebadane podmioty należące do sektora MMP województwa lubelskiego stanowiły prawie 85% całej próby badawczej we wszystkich trzech edycjach. Z próby 711 przedsiębiorstw (łącznie liczbą ankietowanych we wszystkich trzech edycjach) – 381 podmiotów (53,6%) wykazało, że w ostatnich latach ponosiły znaczące wydatki inwestycyjne. Natomiast spośród 381 inwestujących przedsiębiorstw 139 (36,5%) wykazało, że były to wydatki mające na celu wprowadzenie innowacji (tabela 2).

W latach 2010–2011 przeprowadzono pierwsze badania mające na celu m.in. zidentyfikowanie źródeł finansowania inwestycji przedsiębiorstw na wyznaczonym obszarze. Badaniem objęto 240 jednostki gospodarcze, z tego 97 przedsiębiorstw (co stanowiło 40,4% całej próby badawczej) ponosiło wydatki inwestycyjne – z czego w 48 podmiotach były to inwestycje o charakterze innowacyjnym (tabela 2). Druga edycja badań obejmowała okres funkcjonowania przedsiębiorstw w latach 2012–2013. Przeprowadzone badania miały na celu ocenę dotychczasowych działań inwestycyjnych oraz źródeł ich finansowania. Badaniami objęto 254 jednostki gospodarcze, z tego 134 przedsiębiorstwa (co stanowiło 52,8% całej próby badawczej) poniosły wydatki inwestycyjne – z czego w 49 podmiotach były to inwestycje o charakterze innowacyjnym.

Trzecia edycja badań przeprowadzona została w latach 2014–2016, podzielono ją na dwa etapy. I etap został przeprowadzony w latach 2014–2015 i uczestniczyło w nim 147 przedsiębiorstw, z czego 40 były to przedsiębiorstwa wprowadzające innowacje. Ze względu na małą liczebność próby badawczej, w okresie od stycznia do czerwca

2016 przeprowadzono II etap badań, w którym udział wzięło 70 przedsiębiorstw, w tym 24 jednostki wprowadziły innowacje.

Tabela 2. Zestawienie ankietowanych przedsiębiorstw wg edycji badań i obszarów badawczych

Wyszczególnienie	Wszystkie przedsiębiorstwa	w tym:		
		wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	wszystkie innowacyjne
I edycja				
2010–2011				
Jednostki gospodarcze objęte badaniem, w tym:	240 szt. (100,0%)	97 szt. (40,4%)	48 szt. (49,5%)	69 szt. (28,8%)
przedsiębiorstwa wprowadzające innowacje	28,8%	69,6%	100,0%	100,0%
przedsiębiorstwa ponoszące wydatki inwestycyjne	40,4%	100,0%	49,5%	49,5%
przedsiębiorstwa współpracujące z jednostkami B + R	7,5%	0,0%	0,0%	55,6%
II edycja				
2012–2013				
Jednostki gospodarcze objęte badaniem, w tym:	254 szt. (100,0%)	134 szt. (52,8%)	49 szt. (36,6%)	71 szt. (28,0%)
przedsiębiorstwa wprowadzające innowacje	28,0%	69,0%	100,0%	100,0%
przedsiębiorstwa ponoszące wydatki inwestycyjne	52,8%	100,0%	36,6%	36,6%
przedsiębiorstwa współpracujące z jednostkami B + R	11,0%	78,6%	77,3%	71,4%
III edycja				
2014 – 2016				
Jednostki gospodarcze objęte badaniem, w tym:	217 szt. (100,0%)	150 szt. (69,1,0%)	42 szt. (28,0%)	64 szt. (29,5%)
przedsiębiorstwa wprowadzające innowacje	29,5%	65,6%	100,0%	100,0%
przedsiębiorstwa ponoszące wydatki inwestycyjne	69,1%	100,0%	27,3%	27,3%
przedsiębiorstwa współpracujące z jednostkami B + R	9,2%	65,0%	84,6%	60,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MMP województwa lubelskiego w latach 2010–2016.

W kolejnych edycjach nastąpi kontynuacja badań w podjętym temacie, co umożliwi dokonanie oceny, czy polscy przedsiębiorcy widzą przyszłość w innowacyjnych

inwestycjach jako jednym z czynników decydujących o atrakcyjności i konkurencyjności gospodarki danego regionu.

4. Inwestycje a ich innowacyjność – wyniki badań własnych

Przeprowadzona analiza wyników uzyskanych w trzech edycjach badań pozwoliła na weryfikację aktywności inwestycyjnej badanej grupy przedsiębiorstw w województwie lubelskim w kierunku działań innowacyjnych. Głównym celem analizy jest zweryfikowanie tezy o powiązaniu poziomu ponoszonych inwestycji ze wzrostem innowacyjności.

Przeprowadzona analiza wykazała, że średnio ponad 83% ankietowanych podmiotów ma plany inwestycyjne, chociaż w większości nie są one do końca sprecyzowane. Zdecydowana większość z nich, bo prawie 79%, ma plany, które dotyczą działalności innowacyjnej (tabela 3). Jednak średnio tylko około 42% innowacyjnych przedsiębiorstw posiada plany w formie pisemnej, a w 37% przypadków nie są one jeszcze sformalizowane.

Tabela 3. Plany inwestycje przedsiębiorstw

Wyszczególnienie	I edycja		II edycja		III edycja	
	2010–2011		2012–2013		2014–2016	
	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne
Tak, w formie spisane-go dokumentu	28,9%	53,6%	32,8%	43,2%	32,7%	30,6%
Tak, nie są jeszcze sformalizowane	46,4%	46,7%	51,5%	36,2%	57,3%	25,6%
Nie	24,7%	50,0%	15,7%	23,8%	10,0%	33,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MMP województwa lubelskiego w latach 2010–2016.

Na pytanie zadane respondentom o długookresowe plany działania okazało się, że pośród wszystkich edycji prowadzonych badań średnio prawie 70% ankietowanych posiada plany inwestycyjne zarówno roczne (39,7%), dwuletnie (13,6%), jak i kilkuletnie (16,4%). Ponadto pośród wszystkich sporządzonych planów inwestycyjnych, jak wskazały ankietowane jednostki, średnio 49,5% dotyczy działań innowacyjnych.

Głównymi barierami wskazywanymi przez ankietowane podmioty, powodującymi brak planów inwestycyjnych o charakterze innowacyjnym, są niewątpliwie niewystarczające zasoby finansowe i techniczne (w grupie wszystkich przedsiębiorstw

średnio 31% udzielonych odpowiedzi, w tym innowacyjnych – 24%), a w dalszej kolejności brak wiedzy i wykwalifikowanej kadry (tabela 4). Jak wskazują B. Moszoro, A.L. Platonoff oraz K. Gadomska-Lila [2010, s. 28–30], brak predyspozycji pracowników w zakresie przeprowadzenia innowacji jest jedną z głównych cech wskazujących na zapotrzebowanie w dziedzinie kapitału ludzkiego.

Tabela 4. Powody braku planów inwestycyjnych

Wyszczególnienie	I edycja		II edycja		III edycja	
	2010–2011		2012–2013		2014–2016	
	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne
Brak czasu na planowanie	5,6%	0,0%	13,5%	2,3%	16,7%	30,8%
Brak lub niewystarczająca ilość środków finansowych	33,3%	44,4%	21,2%	1,4%	38,5%	26,7%
Brak wykwalifikowanej kadry	11,1%	66,7%	0,0%	0,0%	2,6%	50,0%
Brak wiedzy potrzebnej do planowania	7,4%	75,0%	28,8%	0,0%	6,4%	20,0%
Planowanie nie jest konieczne w tej wielkości przedsiębiorstwie	42,6%	56,5%	36,5%	5,9%	35,9%	21,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MMP województwa lubelskiego w latach 2010–2016.

Po poddaniu analizie realności osiągnięcia wyznaczonych planów inwestycyjnych okazało się, że średnio ponad 60% wszystkich ankietowanych podmiotów przeprowadziło analizę w zakresie możliwości jednostki osiągnięcia wyznaczonych celów (tabela 5).

Natomiast średnio ponad 25% podmiotów przeanalizowało swoje zdolności inwestycyjne względem działań konkurencji – w tym w 36,5% dotyczyło to jednostek wprowadzających innowacje.

Na pytanie zadane respondentom o wartość planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych okazało się, że średnio ponad 54% podmiotów planuje przedsięwzięcia na poziomie do 100 tys. zł, z czego średnio w 33% związane są one z działalnością innowacyjną. Imponujący wydaje się fakt, że średnio w prawie 11% planowanych wydatków inwestycyjnych powyżej 1 mln zł w ponad połowie, bo aż w 62%, dotyczą one właśnie działań o charakterze innowacyjnym (tabela 6). Jednak nie ulega

Tabela 5. Ocena realności celów długookresowych

Realność osiągnięcia celów długoterminowych	I edycja		II edycja		III edycja	
	2010–2011		2012–2013		2014–2016	
	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne
W zakresie możliwości/wydajności firmy	59,8%	46,6%	62,7%	40,5%	58,0%	29,9%
W kontekście działań konkurencji	23,7%	56,5%	20,1%	29,6%	31,3%	23,4%
W kontekście mogących nastąpić zdarzeń gospodarczych	16,5%	50,0%	17,2%	30,4%	10,7%	31,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MMP województwa lubelskiego w latach 2010–2016.

Tabela 6. Wartość wydatków inwestycyjnych

Wyszczególnienie	I edycja		II edycja		III edycja	
	2010–2011		2012–2013		2014–2016	
	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne
Do 100 tys. zł	53,6%	48,1%	50,0%	29,9%	59,3%	21,3%
101–300 tys. zł	18,6%	55,6%	19,4%	34,6%	24,0%	33,3%
301–500 tys. zł	11,3%	36,4%	6,0%	12,5%	4,7%	42,9%
Powyżej 500 tys. zł	3,1%	0,0%	11,2%	53,3%	6,0%	33,3%
Powyżej 1 mln zł	13,4%	69,2%	13,4%	61,1%	6,0%	55,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MMP województwa lubelskiego w latach 2010–2016.

wątpliwości, że na przestrzeni trzech edycji prowadzonych badań liczba podmiotów wprowadzających innowacyjne inwestycje powyżej 1 mln zł ulega stopniowemu obniżeniu – z poziomu ponad 69% w I edycji do 55,6% w III edycji.

Na pytanie zadane respondentom o cele wydatków w poszczególnych latach okazało się, że średnio prawie 17% wydatków w przedsiębiorstwach to nakłady na wprowadzenie nowych technologii, 14% na marketing nowych produktów, a 11% na projektowanie i wdrożenie innowacji (tabela 7). Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że pośród nakładów na wdrożenie technologii prawie połowa z nich (średnio 47,9%) dotyczyła innowacji o charakterze technologicznym, a ponad 36% były to nakłady

na innowacje produktowe. Nie ulega wątpliwości również, że spośród trzech edycji przeprowadzanych badań, dopiero w trzeciej turze nastąpiło wzmocnienie aktywności inwestycyjnej w zakresie technologii (21,6%), przy jednoczesnym spadku inwestycji w sferze B +R (III edycja – 2,9%).

Tabela 7. Cel wydatków inwestycyjnych w poszczególnych okresach

Wyszczególnienie	I edycja		II edycja		III edycja	
	2010–2011		2012–2013		2014–2016	
	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne
Technologie	15,4%	59,4%	13,4%	56,1%	21,6%	28,3%
Marketing nowych produktów	12,0%	52,0%	15,4%	38,3%	15,5%	18,6%
Projektowanie, wdrożenie innowacji	13,9%	72,4%	11,1%	47,1%	9,0%	36,0%
Badania i rozwój (B+R)	3,8%	87,5%	5,2%	62,5%	2,9%	37,5%
Sfera zarządzania, np. wdrożenie controllingu	4,8%	40,0%	4,9%	53,3%	1,1%	0,0%
Inne niewymienione powyżej	50,0%	61,5%	50,0%	49,0%	50,0%	26,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MMP województwa lubelskiego w latach 2010–2016.

Poziom planów inwestycyjnych uzależniony jest od źródeł ich finansowania. Jako główne źródło finansowania inwestycji najczęściej wskazywaną odpowiedzią w dwóch pierwszych edycjach prowadzonych badań były zysk zatrzymany – średnio 32%, w tym około 40% dotyczyło przedsięwzięć o charakterze innowacyjnym. W trzeciej edycji przeprowadzonych badań najczęściej wskazywanym źródłem finansowania działalności inwestycyjnej były dopłaty właścicieli – 40%, w tym prawie 30% dotyczyło innowacji (tabela 8). Po zysku zatrzymanym i dopłatach wspólników możliwość zaciągnięcia kredytu była kolejnym źródłem finansowania inwestycji. W przebadanej grupie podmiotów występuje duże zróżnicowanie źródeł finansowania przedsięwzięć rozwojowych, o czym świadczy współczynnik zmienności na poziomie 0,946. W III edycji badań dotacje z funduszy unijnych uplasowały się na czwartej pozycji w rankingu wskazywanych źródeł finansowania, co może być efektem doświadczeń płynących z wykorzystania funduszy strukturalnych.

Tabela 8. Źródła finansowania działalności inwestycyjnej

Wyszczególnienie	I edycja		II edycja		III edycja	
	2010–2011		2012–2013		2014–2016	
	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne	Wszystkie inwestujące	w tym: innowacyjne
Zysk zatrzymany	33,3%	51,4%	29,4%	31,6%	0,4%	0,0%
Dopłaty właścicieli	13,4%	41,4%	19,5%	27,0%	40,1%	29,5%
Kapitał nowego inwestora strategicznego	3,7%	50,0%	3,1%	60,0%	14,3%	23,5%
Kredyt długoterminowy	20,4%	52,3%	20,7%	31,3%	1,7%	0,0%
Kredyt preferencyjny	4,6%	60,0%	4,6%	33,3%	15,6%	13,5%
Leasing finansowy	7,4%	62,5%	7,7%	40,0%	3,4%	25,0%
Leasing operacyjny	6,0%	53,8%	5,0%	50,0%	5,9%	21,4%
Dotacje z funduszy Unii Europejskiej	9,3%	40,0%	9,0%	58,6%	3,8%	33,3%
Inne (jakie?)	1,9%	25,0%	0,9%	33,3%	14,8%	42,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MMP województwa lubelskiego w latach 2010–2016.

Tabela 9. Charakter wprowadzonych innowacji w ostatnich latach

Wyszczególnienie	I edycja	II edycja	III edycja
	2010–2011	2012–2013	2014–2016
Nowy model biznesu (<i>nowy pomysł na działalność biznesową</i>)	15,2%	11,2%	12,2%
Nowe technologie (<i>technologie przyjazne środowisku</i>)	35,9%	42,9%	51,4%
Nowe produkty	26,1%	22,4%	20,3%
Informatyzacja przedsiębiorstwa	19,6%	17,3%	13,5%
Ekoinnowacje (<i>innowacje o charakterze ekologicznym</i>)	3,3%	6,1%	2,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MMP województwa lubelskiego w latach 2010–2016.

Dokonując weryfikacji aktywności inwestycyjnej badanej grupy przedsiębiorstw w kierunku działań innowacyjnych, analizie poddano strukturę nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach wprowadzających innowacje. Dominującymi inwestycjami były linie technologiczne oraz nowoczesne technologie. Natomiast środki

trwałe nieprodukcyjne i licencje uplasowały się na ostatnim miejscu w rankingu innowacyjnych inwestycji.

Na pytanie zadane respondentom o charakter wprowadzonych innowacji okazało się, że we wszystkich trzech edycjach dominowały nowe technologie, ponadto ze względu na wszechobecność wymogów ekologicznych były to technologie przyjazne środowisku – średnio 43,4% (tabela 9) w dalszej kolejności uplasowały się nowe produkty – średnio prawie 23% oraz nowy model biznesu – średnio prawie 13%.

5. Zakończenie

Można stwierdzić, że większość opracowań i publikacji powstałych przed 2010 rokiem podkreśla niski poziom konkurencyjności, a w szczególności niski poziom innowacyjności polskich przedsiębiorstw, i wskazuje na konieczność poprawy sytuacji. Niestety, oceniając stan innowacyjności polskiej gospodarki na podstawie badań opublikowanych po 2010, można zadać pytanie, czy rzeczywiście polityka innowacyjna w Polsce jest realizowana poprawnie. Gospodarka polska pod względem innowacyjności ciągle pozostaje daleko w tyle za większością państw Unii Europejskiej.

W latach 2007–2013 jednym z programów finansowania był Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG), w ramach którego przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, jednostki badawcze i naukowe oraz instytucje administracji publicznej uzyskali wsparcie na „tworzenie łatwiejszego dostępu do źródeł finansowania innowacyjnych przedsięwzięć podejmowanych przez sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw”. Środki przeznaczone na realizację tego programu wyniosły ponad 9,71 mld euro, jednak brak jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czy ich wykorzystanie przyniosło oczekiwane efekty.

Analiza subiektywnych opinii badanych podmiotów z województwa lubelskiego wskazuje, że ponad 80% z nich deklaruje posiadanie planów inwestycyjnych, chociaż większość z nich są to plany mało sformalizowane, a tylko nieco ponad połowa podmiotów realizowała inwestycje w minionych okresach. Deklaracje przedsiębiorców wskazują też na niską wartość podejmowanych działań. Duża część przedsiębiorstw wprowadzających inwestycje zarazem deklaruje ich innowacyjność. Należy jednak podkreślić, że przedsiębiorcy innowacyjność rozumieją dość szeroko, jako nowość dla lokalnego rynku lub nawet dla samego przedsiębiorstwa. Niewiele z nich wprowadza innowacje stanowiące nowe rozwiązania w skali ogólnokrajowej.

Postawiona w artykule teza została potwierdzona. Podmioty ponoszące wyższe wydatki inwestycyjne częściej wskazują na innowacyjność podejmowanych działań.

Wśród 54% podmiotów planujących przedsięwzięcia do 100 tys. zł, średnio 33% zadeklarowało ich innowacyjność, a 11% podmiotów deklarowało inwestycje powyżej 1 mln zł, które aż w 62% dotyczą działań o charakterze innowacyjnym. Środki przeznaczane na realizację innowacyjnych działań w przedsiębiorstwach często łączą się z tzw. czynnikami miękkimi: szkoleniem personelu oraz z marketingiem nowych i zmodernizowanych wyrobów.

Wiele przedsiębiorstw w województwie lubelskim wprowadza innowacje produktowe oraz innowacje usługowe. Innowacje te wdrażane są w dużym stopniu poprzez inwestycje, które są niewątpliwie szansą dla rozwoju Lubelszczyzny. Słusznie bowiem zauważa A. Lulek, że innowacje pełnią wiele istotnych funkcji o charakterze ekonomicznym i społecznym. Nie bez znaczenia pozostaje również aspekt techniczno-produkcyjny i ekologiczny w kształtowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego danego regionu [Lulek 2011, s. 129].

Podsumowując można stwierdzić, że spośród głównych kierunków wydatków przedsiębiorstw funkcjonujących w województwie lubelskim, w trzech edycjach prowadzonych badań dominowały inwestycje w innowacje. W szczególności były to inwestycje w środki trwałe produkcyjne oraz procesy projektowania i wdrożenia nowoczesnych technologii. Głównym źródłem natomiast działań inwestycyjnych o charakterze innowacyjnym był zysk zatrzymany oraz dopłaty współników.

Literatura

- Globalny ranking innowacyjności*, <http://www.newsweek.pl/biznes/globalny-ranking-innowacyjnosci-polska-jak-moldawia,artykuly,356622,1.html> (5.07.2016).
- Gorzela G., Bąkowski A., Kozak M., Olechnicka A., 2006, *Polskie regionalne strategie innowacji: ocena i wnioski dla przyszłych działań*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- GUS, 2016, *Nakłady i wyniki przemysłu w 2015*, Biuletyn Statystyczny, GUS, Warszawa.
- Lulek A., 2011, *Innowacyjność a zróżnicowany rozwój obszarów województwa zachodniopomorskiego na podstawie analizy rozwoju terenów nadmorskich*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Rozwój lokalny i regionalny, Poznań, s. 129.
- MG, 2014, *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Strategii i Analiz, Warszawa.
- MG, 2015, *Raport o stanie gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Strategii i Analiz, Warszawa.
- Moszoro B., Platonoff A.L., Gadomska-Lila K., 2010, *Kluczowe źródła i bariery innowacyjności przedsiębiorstw w świetle badań empirycznych*, Przegląd Organizacji, nr 3, s. 28–30.
- Nieć M., 2010, *Finansowanie innowacyjnych przedsięwzięć*, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, nr 8, s. 54.
- PARP, 2011, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PARP, Warszawa.
- PARP, 2012, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2010–2011*, PARP, Warszawa.
- PARP, 2013a, *Innowacyjność 2010*, PARP, Warszawa.
- PARP, 2013b, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2011–2012*, PARP, Warszawa.
- PARP, 2014, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012–2013*, PARP, Warszawa.
- PARP, 2015, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2013–2014*, PARP, Warszawa.
- Zastempowski M., 2008, *Ocena składników potencjału innowacyjnego przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] *Współpraca przedsiębiorstw w Polsce w procesie budowania ich potencjału innowacyjnego*, red. W. Popławski, A. Sudolska, M. Zastempowski, Dom Organizatora, Toruń, s. 147–148.